

3.^A DESENA DE MAIG LEIPZIG - 1924

EL CRANC DEL MARROC

Deien les veus volants, setmanes enrera, que el més de maig d'enguany era el triat pel Directori militar d'Espanya per emprendre al Marroc l'acció decisiva. S'havia d'anar a Alhucemas. No deia Abd-el-Krim, a un periodista estranger, que la situació estacionària era excel·lent per a ell, puix que cada setmana la seva gent, sense gran esforç i sense gran perill, matava cent soldats espanyols? Doncs calia acabar aquesta situació i fer avançar triomfalment l'exèrcit espanyol fins al cau del cabdill moro, a fi d'extirpar el cranc terrible.

Quant, a principis de maig, els comunicats oficials donaven compte de «durs combats» i afirmaven que aquests continuarien fins que calgués, la gent s'exclamà: «Ja hi som!» Fou general la creença que s'havia iniciat la marxa cap a Alhucemas. Tothom sap que el general Martínez Anido té elaborat un pla estratègic i tàctic per a la conquesta dels dominis d'Abd-el-Krim.

Però ha succeït que després de quatre o cinc dies de «combats durs» ha tornat la calma. Calma relativa, es clar. Es ja segur que pel mes de maig no van a Alhucemas. Una nota del general Primo de Rivera, declamatori i optimista com totes les seves, presenta els rifenys com esclafats pels darrers cops del *tercio*; però afegeix que donat el caracter de la raça, es referien i que cal acabar d'una vegada. Això vol dir, sembla, que s'ha d'anar, en efecte, a Alhucemas. Quan? Deurà ésser aquest estiu, si no plou.

Un govern militar que troba en peu un problema bel·lic amoinosíssim i funest, ha de tenir punt a resoldre'l. Aviat farà tres trimestres que els militars espanyols governen. Han governat durant la tardor, l'hivern i la primavera. La situació del Marroc segueix essent la mateixa. Crònic degotall de sang i crònic doll de diners. En les seves notes, en les seves declaracions i en els seus discursos el president del Directori ha assegurat que aquest deixaria el problema resolt del tot i per sempre. Això ho ha assegurat vuit, deu, dotze vegades. La gent comença a tenir una mica de pressa, encara que el general Primo de Rivera cregui el contrari.

Hauran passat tres trimestres i no s'haurà «extirpat» el cranc africà. I això que al principi només volien governar durant un trimestre. Potser el trimestre que farà quatre portarà la solució. Si venen, pel juny o el juliol, «combats durs», el senyal per apreciar l'èxit de l'operació no mes pot ésser un; la tornada del formidable exèrcit que ara hi ha al Marroc.

Deixant-hi no mes quinze o vint mil homés. Tot el que no sigui això no serà res. I encara en aquestes condicions, seria temerari de dir que el cranc no rebrotarà.

L'ACTITUT DELS RIFENYS

«Daily Mail» de Londres, publica les següents declaracions d'Abd-el-Krim fetes al seu enviat especial M. Ward Prince: «Els Rifenys que m'han escollit per llur emir, defensen llur independència contra una potència estrangera que vol imposar los la seva dominació. Nosaltres estem mal equipats en comparació amb els espanyols, però la nostra força moral compensa aquesta desproporció. No obstant, no volem la guerra, i fa dos anys que a Melilla per mediació del general Castro Girona, vaig fer saber a Espanya que si ella volia regonéixer la nostra independència, nosaltres li otorgaríem aventatjes econòmics. La nostra oferta fou rebutjada.

Si Espanya vol una guerra eterna, la tindrà. La nostra resolució es inflexible, car el nostre poble està més unit que mai.

Sense que hi haigi cap acció important, els espanyols tenen de 100 a 150 baixes cada setmana; en canvi a part de les dones i dels infants que ens maten les bombes dels avions, les nostres perdudes són insignificants.

L'interés del món sencer es beneficiaria d'una pau entre Espanya i nosaltres. Si la nostra independència es garantida, el Rif serà obert a la col·laboració estrangera. Les nostres mines de coure ferre i carbó esperen el capital estranger. Que Europa ens dongui l'independència, que és el nostre dret indiscutible.

LA VERITAT SOBRE LA PREPARACIÓ DEL «PRONUNCIAMIENTO» O UNA CONSPIRACIÓ DESDE DALT

Les veritables causes del «pronunciamento» del 13 de setembre són: a) l'interès dels militars responsables del desastre del Marroc d'obtenir la impunitat. b) L'ambició i avarícia del rei d'Espanya.

La primera causa ja apareix ben al descobert per raó del moment escollit per donar el cop d'estat (quan les Corts i els tribunals anaven a judicar la covardia i l'egoisme dels militars espanyols).

La segona es (en els seus detalls) menys coneguda, per bé que tingui antecedents més llunyans. Sobre aquests antecedents és de molt interès un article aparegut no fa gaire a París en «Ibero-América», publicació d'En Santiago Alba, i del qual n'extraïem les dades següents:

El rei ve prenent des de fa temps el poder personal sense trabes. D'ençà de l'assassinat d'En Canalejas no ha parat amb els seus intents d'absolutisme, no desmentint amb això, com a Borbó, la seva casta. I no és pas que aqueixa aspiració absolutista es degui a conviccions polítiques, car el rei Alfons és un excèptic.

La reina Maria Cristina va acumular, durant la regència grans quantitats de diner procedent de la llista civil, i aquests estalvis eren en poder de l'arxiduc Eugèni, que els guardava en calitat d'administrador de confiança. Mort l'arxiduc sens haver establert prèviament que una partida dels seus béns pertanyien a la seva neboda donya Cristina, aquesta difícilment pogué rescatar quelcom del diner estalviat, puix els hereus de l'arxiduc s'oposaren a la devolució. Sols en va poder salvar una part mínima. D'ençà d'allavors el rei, que es veié en el perill d'ésser pobre i que no tè molta fe en la solidesa del seu tron, sols té una il·lusió, la d'agombar diners àdhuc compromentent el prestigi de la monarquia. Ell es fica en tots els negocis que hom li proposa; i si la participació és gratuïta millor.

Es en aquesta forma que ell ha rebut accions lliberades de la Hispano-Suïssa, que ha confiat al comte de Maceda, i del Metropolità de Madrid, concessió que va obtenir en perjudici d'una altra empresa que hi tenia dret preferent, però que no havia sabut ésser tan esplèndida. Per la mateixa raó donà la seva amistat a M. Marquet empresari d'hotels i casinos, que li ha pagat esplèndidament la seva protecció. Ha vingut després el negoci de la S. E. I. T. E. (D'ell no en parlem perquè en vam tractar extensament en el nostre número anterior.)

Are el rei s'ha refermat en la seva idea de governar sense les trabes constitucionals. Una altra circumstància vingué a exasperarlo més: la discussió de l'expedient de les responsabilitats que el comprometia personalment, car els

fills del general Silvestre, cansats de veure com es denigrava la memòria de llur pare, lliuraren a la Comissió Parlamentària uns documents provant que aquell general va obrar esperonat pel rei, les ambicions imperialistes del qual a l'Àfrica no minven malgrat els darrers desastres militars. Eren tan vives aqueixes ambicions que en els darrers Consells de Ministres del Gabinet Alhucemas, que presidí el rei, es van produir entre ell i l'Alba veritables cos a cos per tal com el Ministre d'Estat sostenia una tesi contrària a la del rei. Això va perdre a l'Alba.

La Dictadura era ja en el rei una obsessió. Aplanat el camí per la covardia del govern i el cansament de l'opinió, la Dictadura era fàcil d'obtenir; sols mancava poder comptar amb l'exèrcit i trobar-hi un home. Al principi Alfons pensà en el general Aguilera, pero es veié que aquest no és home dúctil i manejable. Calia un general palati, que fou En Primo de Ribera, militar ambiciós i gosat que deü la seva carrera al favor reial obtingut per nepotisme. En Primo ha sabut, amb gran astúcia, posar-se al costat de les Junttes Militars o en contra d'elles segons li ha convingut; així ha anat guanyant prestigi dintre l'exercit i l'adhesió de generals com Sanjurjo, Saro, Cavalcanti, Cabanellas, Frederic Berenguer i altres, però no en Burguete, que és el general capaç de fer ombra al Dictador. No obstant, al principi en Primo, que estava conspirant d'ençà que li donaren una senaduria, sols comptava amb les guarnicions de Barcelona i Saragossa. Un govern fort hauria pogut desbaratar la conjura, però l'Alhucemas no era home per a això, tant més que el govern no comptava amb el rei, el qual des de San Sebastian seguia angunions el curs del moviment sediciós. Tant el rei estava del costat del general que es va negar a presentar-se a Madrid la nit del Cop d'estat pretextant que «les pluges impossibilitaven el trànsit de l'automòvil per les carreteres.»

EL VERÍ DE LA OPRESSIÓ

El militar que fa de governador a Girona ha obligat a les empreses teatrals que operen amb repertori català, a donar un mateix nombre de representacions en espanyol que en català. Recomanem als gironins que es senten catalans, que no assisteixin a les representacions espanyoles, ni a les imposades a les empreses de teatre català, ni a les de les companyies espanyoles. Això darrer caldria que també ho practiquessin tots els altres catalans.

—El militar que fa de governador a Barcelona ha manat, insistint en ordres donades per ell anteriorment, que cap

corporació o entitat oficial escrigui el títol en català i que tampoc usi la nostra llengua en els seus llibres, registres, comptes, actes i llistes de socis. Amenaça de «proceder con todo rigor» contra tot aquell que no s'hi ajupi.

—Per ordre governativa han estat suspesos: un aplec que havia de celebrar-se a Sabadell, un curset de conferències que havia organitzat el Centre Obrer d'Olot i el periodíc «El Gironès».

—Han estat empresonats a Girona els nacionalistes Eugèni Aroles, de Terrades i Martí Vilanova, de Llers. A pluja batent i a peu els dugueren a Girona, no permetent que pujessin en un automòvil que els fou ofert per uns amics. Als pobles respectius la nova ha despertat una intensa vibració patriòtica.

—El Concell governatiu de la Mancomunitat governativa ha obligat a tots els centres i entitats que en depenen, que «en el más breve plazo posible» posin tots els llurs retols en espanyol.

—La Mancomunitat governativa, que tant ha bescantat l'obra cultural de la Mancomunitat catalana i l'organització de la Universitat Nova, ha sabut aprofitar-se de l'obra realitzada posant els millors locals i instal·lacions a disposició de l'Escola Oficial d'Ingenyiers Industrials, entitat que de molts anys ençà, venia fent una campanya d'hostilitat contra totes les institucions de la Mancomunitat.

LA REACCIÓ DELS CATALANS

—Els 150 professors que han incorregut en les ives de la Mancomunitat governativa continuen en la seva ferma actitud malgrat els sacrificis considerables que personalment això els reporta. El Concell Permanent ha usat tots els mitjans per a aconseguir la retractació dels professors; s'ha valgut d'amenaçes, del soborn, d'insidies en notes oficiosas (afirmant, per exemple, que una part dels professors havien retirat llur signatura). Tot ha estat en debades.

—Segueix mantenint-se el boicot a «El Siglo». A fi de mes son acomiadats un bon nombre de dependents. Cal que els catalans continuïn fent el buit a aquesta i altres empreses dels traidors.

—Aquets últims dies ha aparegut una ben documentada «Relació de fets» que fa referència a actes comesos a Catalunya pel govern intrús, contra la religió i la moral. Aquest memorial de greuges constitueix un recull d'antecedents per contribuir a fer-ne una llista completa quan arribarà el moment oportú. Contè el següent sumari:

Pomells de Joventut. S'hi fa l'històric de les persecucions de que foren obgete fins arribar a la llur dissolució, la qual es va voler fonamentar en llur

«espíritu de sectarismo» precisament quant (una de tantes vegades) acaba de d'esser beneïts pel Sant Pare.

Pornografia. Una sèrie d'atacs a les bones costums que caldria que fossin coneguts per les poques persones que de bona fe creuen en la moralitat del govern del Directori.

Actes de pietat. Prohibicions i intents de prohibició de diversos d'aquests actes en algunes esglésies.

Joc. Llibertat com en el regim antic, amb la sola diferència de no funcionar ara el famós Comitè benèfic i que no es publica la forma com s'inverteixen els cabals recaudats.

Respecte a l'Església. Es a dir manca de respecte a les més altes autoritats eclesiàstiques, persecucions de sacerdots, etc. No hi manca alguna nota còmica, oom es l'ordre conminatòria que el delegat governatiu d'Igualada dictà, manant que se li presentés el «Sr. Torras i Bages», autor d'una pastoral.

Commemoracions. Ha estat prohibida la del Bisbe Torras i en canvi ha estat permesa la de l'anarquista Acher, condemnat a mort.

Predicació. Prohibicions de predicar en la llengua del país.

Doctrina Cristiana. Obligació imposada als mestres i adhuc als capellans d'ensenyar-la en espanyol, contràriament a les disposicions dels prelats de la Província eclesiàstica Tarraconense.

Ensenyança. Es refereix a la imposició d'aprendre de memòria els alumnes de primeres lletres un absurd «Catecisme del ciutadano» veritable catecisme laic, etc. etc.

Bon exemple de caritat i justícia. Empresonaments, destitucions, multes, etc. contra tot dret i justícia.

Associacions catòliques. Clausures de que han estat víctima.

Censura de premsa. D'una part son censurades notícies de caràcter moral i religiós; per altra hi ha una gran impunitat per a la premsa pornogràfica per a la comunista i l'anarquista. Es dona el cas inaudit d'esser permesa la publicació d'un setmanari anarquista infantil.

Propaganda oral. Els únics mítings que han estat autoritzats des del Directori Militar són comunistes. La propaganda contra la blasfèmia sovint ha estat prohibida.

La lectura d'aquesta «Relació de fets» ens fa veure la sinceritat de les manifestacions aparentment religioses de que feu gala el rei d'Espanya i el seu govern «regenerador» en la visita al Sant Pare.

ES MORT EL SINDICALISME?

Ultimament ha estat assassinat el butxí de Barcelona per evitar que el «El Poeta» fos ajusticiat. La seva mort

ha estat premeditada, per tal com ja feia dies que s'en tenia indicis. La lliçó que s'en desprèn és que el sindicalisme segueix actuant malgrat els «alardes» que a totes hores fa el Primo d'haver-lo enterrat.

EL PLET CATALÀ VIST D'EUROPA ESTANT

La premsa estrangera segueix ocupant-se de l'estat actual del nostre país. Recordem, entre altres articles, els publicats per «Le Quotidien» de Paris, «La Dépêche» de Tolosa i «L'Indépendent» de Perpinyà i el «Corrier de Genève».

Traduïm d'aquest últim els paràgrafs següents:

«D'ençà de la signatura dels tractats de pau regna a Europa una veritable epidèmia de *nacionalitarisme*. Per tot arreu surgen nacions descontentes i opreses, i això pot continuar indefinidament si no són adoptades solucions de justícia. En quant a Catalunya, sembla que la millor tàctica fora d'encoratjar els autonomistes moderats. És natural, per exemple, que la persecució de la llengua del país afavorirà els separatistes. Que passaria a Suïssa, si alguna de les seves llengües nacionals fos sistemàticament atacada? La confederació no duraria gaire. N'hi ha prou amb considerar el que s'esdevé al Jura bernès, on les tendències autonomistes progressen degut a les atzegaïades periòdiques de Berna.

Perquè no pot adoptar-se un règim autònom amb el qual Catalunya estigui unida a Espanya per un lligam federatiu? *Volent castellanitzar-la* a tota costa, no es cercar al contrari, la seva definitiva hostilitat?»

MES FACÈCIES ENCARA DEL VIATGE REGI

ELS BONS FUNCIONARIS

Amb motiu del viatge regi els *bons funcionaris* han fet mèrits i ha vingut naturalment la recompensa.

En Sans i Bujgas (ex-governador regionalista de Màlaga), En Collado i En Vega, funcionaris de la Mancomunitat governativa, han estat encomanats d'organitzar una *assessoria*, per la qual passaran tots els assumptes que el Consell té de resoldre... i tindran (i això és la recompensa) un sobressou de 500 ptes. mensuals.

Catalans! penseu que aquests botiflers tenen que ésser els primers.... per a rebre la vostra recompensa.

EL RITZ, PALAU DE L'ORGIA

Un dels dies del viatge reial els viatgers que s'hostatjaven al Ritz no pogueren dormir, fins a les 6 de la matinada, pel xivarri que armaven uns certs senyors. Va resultar que era una orgia del Primo i els generals del Directori.

La nota oficial deia que s'havien reunit per canviar impressions.

Ara ja sabrem el que vol dir per ells.... canviar impressions.

LES PARAULES D'EN PRIMO

Va dir-les en el propi Palau de Pedralbes:

Y que sepan los catalanistas que si hace falta un Conde-Duque de Olivares, este seré yo.

Ja suposeu que no es per falta de ganes, però creieu que tot lo més que ell és capaç d'esser és *Conde-Duque de los Viñedos*.

«ES MIO O NO ES MIO?»

Ha estat tan gran l'esplendidesa dels nostres flamants monàrquics, que la major part dels «regalos» altra cosa no eren que objectes deixats per omplir buits i per amarrar-se del perfum de la reialesa. L'amo del «Meson» no es cansava de demanar a tothora: «Esto, es mio o no es mio?» Ja diu el trempat «Conde» de Saint-Germain que aquests nobles són tan *rates* com les del Palau.

LA SOPA

Varis diaris varen rebre diners per tal que *inflessin* l'arribada règia, però no varen tenir traça... i se'ls va yeure el llautó.

Se'ls podria aplicar aquella dita de Cervantes en el pròleg del segon tom del Quixot: «es pensen que no costa res inflar un gos?»

LA RECEPCIÓ D'ALCALDES

La veritat sobre aquesta cèlebre recepció presidida pel *Rei d'Espanya i colònia* és la següent:

Varen assistir-hi 632 alcaldes. En la llista donada als periòdics, el senyor Sans i Bujgas (quasi tan cèlebre com l'altre Sans i Bujgas de l'exposició) va afegir-n'hi 250.

Els Alcaldes de Catalunya són 1100.

Es precis recordar que quan la recepció de la Mancomunitat, allavors del plebiscit, els alcaldes assistents foren 1084.

Compareu, homes de poca fe.

I penseu que els alcaldes actuals són governatius.

ELS TÍTOLS VOLEN

Fet i fet, només tres títols han estat donats i alguna escadussera banda.

Pobres aspirants; i En Martínez Vargas, i En Sala, i En Rusiñol i la Ferrer-Vidal etc. etc. que no són de Déu?

Els desilusionats formen legió.

Moltes senyores que es veien segures una banda de Maria Lluïsa s'han hagut de contentar amb una vulgar *tissana* del mateix nom.

ENCARA MÉS SEGELLS

Ademés de *segellar* l'auto del Príncep (com ja varem dir), els catalans de Sabadell ompliren l'auto del rei dels

segells que duen per lema: «La vida es el preu d'un ideal».

No us hi escarraceu: es una lletra que no corre!

LES OVACIONS ENTUSIASTES

Dues veritables ovacions han tributat aquests dies els catalans.... pero no al rei: a n'En Pau Casals i a la Mary Pickford. De la de la cèlebre pel·luculera no cal parlar-ne; tothom ho pogué veure: ja prou ho digué la policia espanyola fent que se n'anés aviat i donant una càrrega davant del Ritz per atenuar aclamacions.

La d'En Pau Casals va ésser al Liceu el dia del seu concert.

Arribà el rei i els aplaudiments foren discrets. Al entrar, però, En Casals a l'escenari, l'ovació fou clamorosa. Tant durava que els palatins se'n adonaren i començaren a cridar: *ya basta, ya basta!* Allavors, però, pel públic passà una vibració d'ideal i alçant-se dret amb un entusiasme veritable (que mai podrà veure el rei dirigit a ell) aclamà En Casals demostrant davant del rei que l'esperit de Catalunya vivia més arrelat que mai en el fons dels cors.

UN ALTRE ENCALLAMENT

Les obres del Palau segueixen portant malestrugança. Després del conflicte amb les rates, es presenta fulminant un altre amb els obrers: el dia 31 de maig són tots acomiadats. Hi ha qui diu que es per manca de cabals, altres creuen que és degut als actes de sabotatge que han tingut lloc.

MOT FINAL

El va dir un ex-diputat per Barcelona: «Els generals espanyols diuen: *Vamos a Barcelona!*, perquè no poden dir: *Vamos a Alhucemas!*»

MODELS DE FULLES VOLANTS

CATALA:

Si ets fidel a la comanda dels teus passats catalans, que t'han llegat un patrimoni espiritual que has de transmetre, enriquit, als teus fills; si penses i sents com a català, si compleixes el teu deure com a català, avui seràs perseguit dins la teva pròpia terra.

Els espanyols, "gent ufana i superba" (com digué Jaume I), i els seus lacais botiflers, avui més que mai es befen del teu passat i s'esforcen a enderrocar la pàtria que reconstruïes per als teus fills: i a tu no t'és deixat ni el dret de la defensa.

Coratge, però! Ets home i tens unes mans per rompre, un dia o altre, les cadenes; tens un pensament, que ni are ni mai no pot esclavitzar ningú.

Fes-lo volar cap als teus germans d'opressió! Res del que tens com a català no és tot teu, és també dels altres catalans.

Si saps una paraula d'encoratjament, una noticia que pugui servir en la lluita contra l'enemic, una tasca, petita o feixuga, que en un dia o en un lloc determinats calgui fer, NO LA CALLIS!

CATALÀ: FES PROPAGANDA ORAL ENTRE ELS CATALANS QUE TINGUIS PROP; ESCRIU FULLES VOLANTS PER ALS CATALANS QUE ET SON LLUNY, PERO QUE SOFREIXEN I ESPEREN COM TU!

(Feu córrer amb profusió aquesta fulla)

LES TERRES CATALANES

Llur extensió i població

	Quil. quadrats	Habitants en 1920
Catalunya "francesa"	3.713	206.129
Andorra	496	6.000
Catalunya estricta	32.194	2.344.719
Regne de València (Zona catalana) . .	13.345	1.394.043
Zona catalana d'Aragó	5.574	91.348
Illes Balears	5.014	338.894
Alguer (a l'illa de Sardenya-Italia) .	300	12.000
TOTALS	60.636	4.393.133